

NORMKRITISK ANALYS - NORMKREATIV FÖRÄNDRING

Lotta Björkman

INTRODUKTION

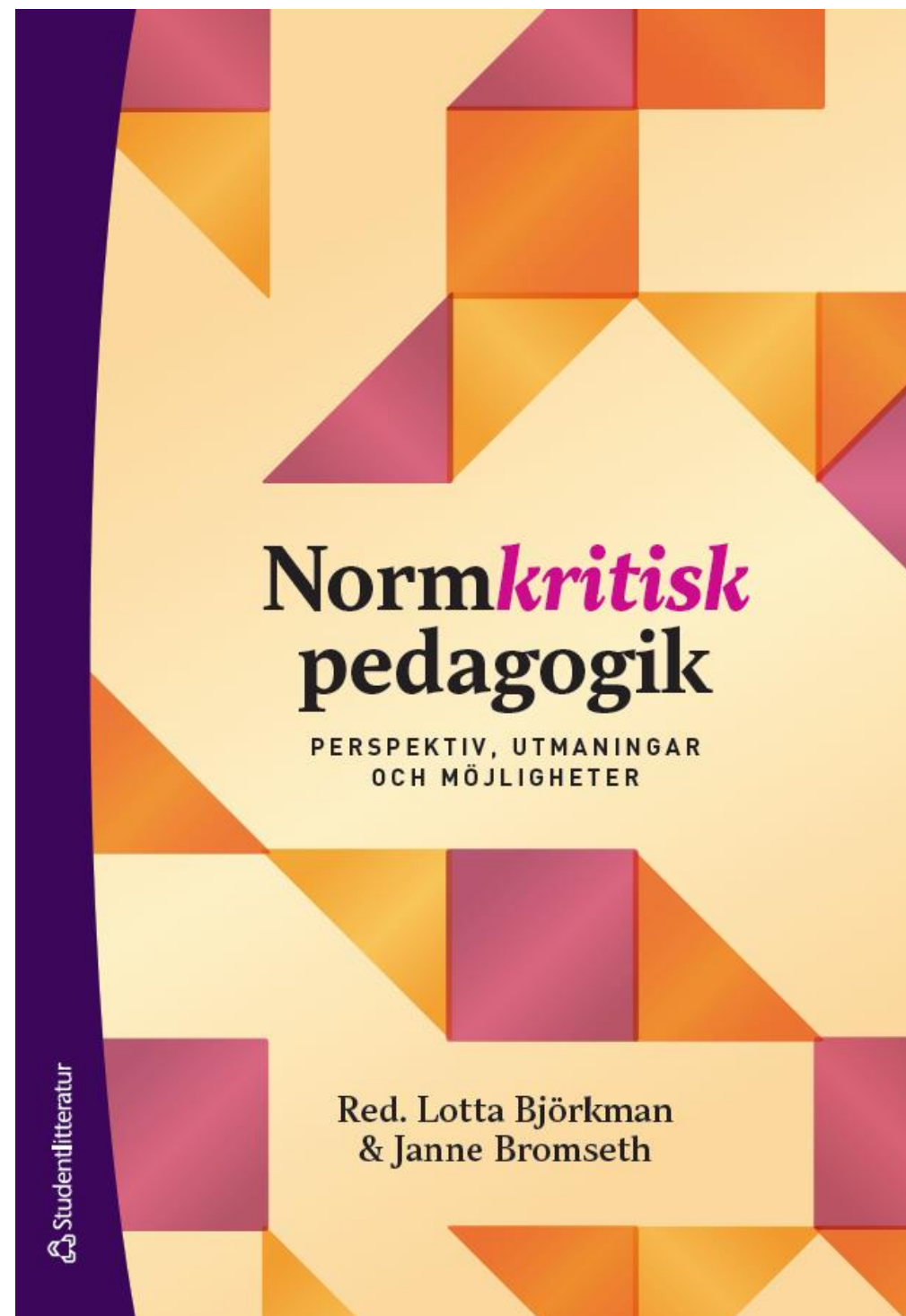

LOTTA BJÖRKMAN

- Arbetat i 13 år som **gymnasielärare** i samhällskunskap och drama på Rytmus musikergymnasiet
- Bakgrund inom **RFSU-Stockholm** som **sexualinformatör** och ideellt engagerad
- Sedan 2007 **utbildare och författare** inom normkritik, pedagogik och kreativa metoder
- **Adjunkt i pedagogik samt doktorand i pedagogik** på Södertörns högskolas interkulturella lärarprogram
- **Redaktör** för ny antologi om normkritisk pedagogik (med forskaren Janne Bromseth)

NORMER?

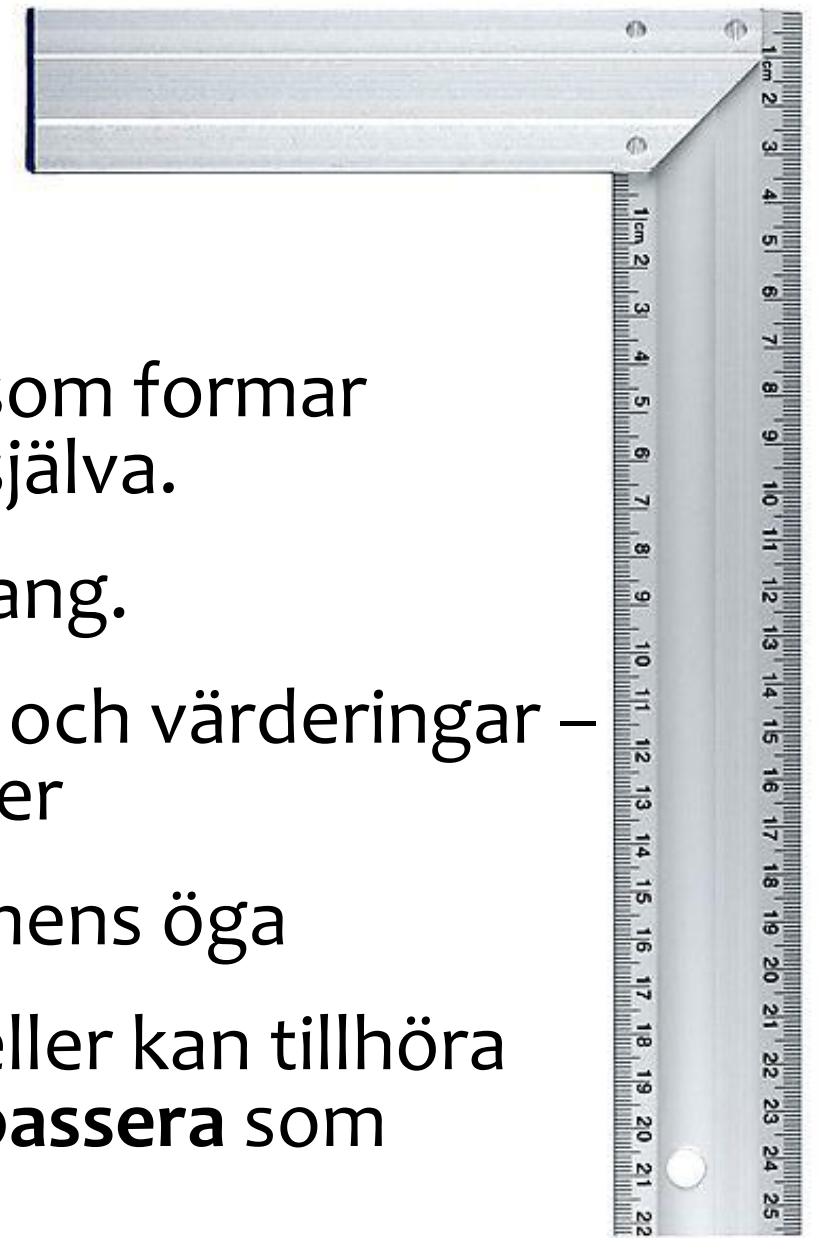

EN ÖVNING

NORM?

γνώμων

- **Oskrivna sociala regler eller förväntningar** som formar oss och våra relationer till andra och till oss själva.
- **Skiftar** beroende på tid, plats och sammanhang.
- **Anger ramar gränser** för åsikter, beteenden och värderingar – vilket kan vara både bra och skapa svårigheter
- **Osynliga** men blir synliga när de bryts = normens öga
- **Markerar och exkluderar** dem som inte vill eller kan tillhöra normidentiteten, **inkluderar och låter dem passera** som tillhör den.
- **Fördelar makt**, ju närmare normens mitt desto mer makt och möjligheter.

NORMER OCH RELATIONER?

OLIKA SLAGS NORMER

- **Möjliggörande normer** bidrar till mellanmänskligt samspel, solidaritet, sammanhållning och gemenskap. Är demokratiserande genom sin *makt att..*
- **Begränsande normer** styr och kontrollerar människor på ett negativt sätt och bidrar till att människor exempelvis inte vågar vara sig själva eller utesluts i undervisningen/verksamheten. Skapar diskriminering genom sin *makt över..*

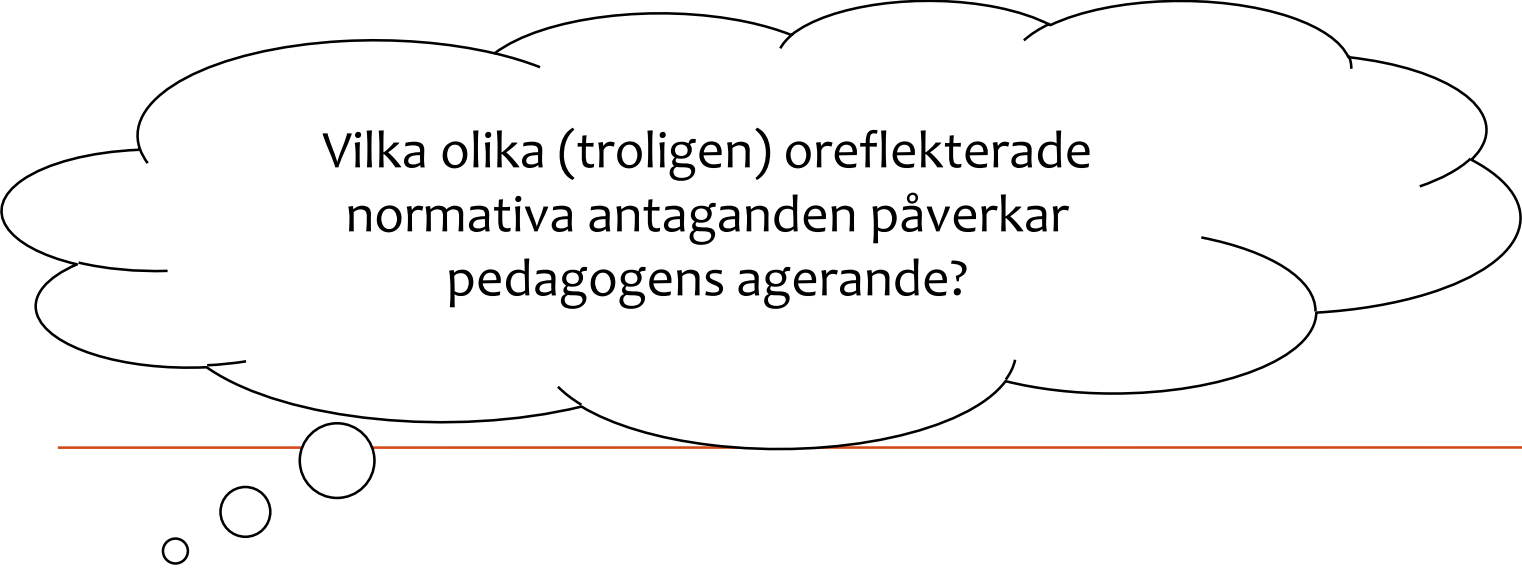

BEGRÄNSANDE NORMER

På förskolans gård tar Pierre Elins mössa och lägger den i vattentunnan. Elin blir arg och säger till pedagogen. Pedagogen svarar att Pierre nog ville visa att han tycker om Elin, men inte vågade göra det på något annat sätt. Han busade ju bara lite. Mössan går att torka.

Nordenmark, L. & Rosén, M. 2008

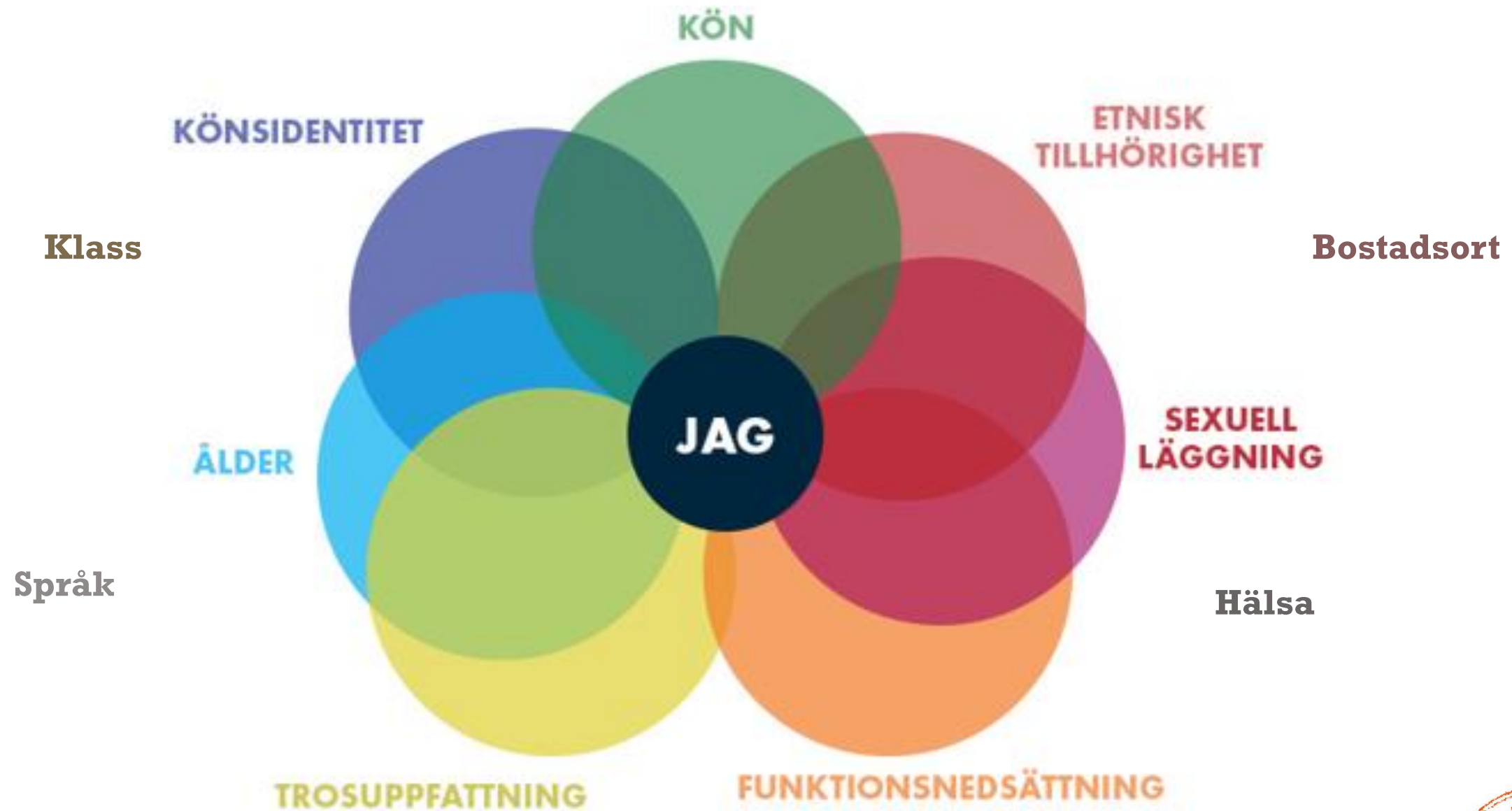

Vilka olika (troligen) oreflekterade
normativa antaganden påverkar
pedagogens agerande?

NORMER ÄR INTERSEKTIONELLA

NORMERING - DISKRIMINERING

- Normföljande **belönas** genom att passera obemärkt, ge uppskattning, möjligheter, utrymme och makt.
- Normbrott **bestraffas** genom ”höjda ögonbryn”, osynliggörande, kommentarer, hot och våld
- Så uppstår popularitet och status, diskriminering och utsatthet.

MAN VILL JU BARA PASSA IN..

..I NORMENS ÖGA

ATT FUNDERA ÖVER

- Hur skulle situationen med mössan kunna "översättas" till ditt arbete med SRHR-frågor – vad skulle den då innebära?
- Vilka "passar in" och "passerar" eller är "utanför" och "markeras" i skolans sex- och samlevnadsundervisning?
- Vad får det för konsekvenser – för vilka är sex- och samlevnadsundervisningen – egentligen?

NORMKRITISKA PERSPEKTIV

Själva poängen med normkritik handlar inte så mycket om vad man lär sig, utan om att se vad man inte lär sig annars. Alla osynliga gränser som vi inte annars lär oss se blir tydliga. Typ "att bli seende"

Niklas - elev

SKOLINSPEKTIONEN

Ett normkritiskt förhållningssätt ses som en specifik del av kritiskt tänkande, inriktat på att synliggöra och problematisera rådande normer, värden och perspektiv liksom ojämna maktfördelning. I synnerhet i relation till den egna positionen/utgångspunkten, det vill säga att reflektera över vilka normer, värderingar och privilegier man själv är bärare av, och huruvida de kan förändras, i en ständig strävan efter att uppnå jämlika relationer.

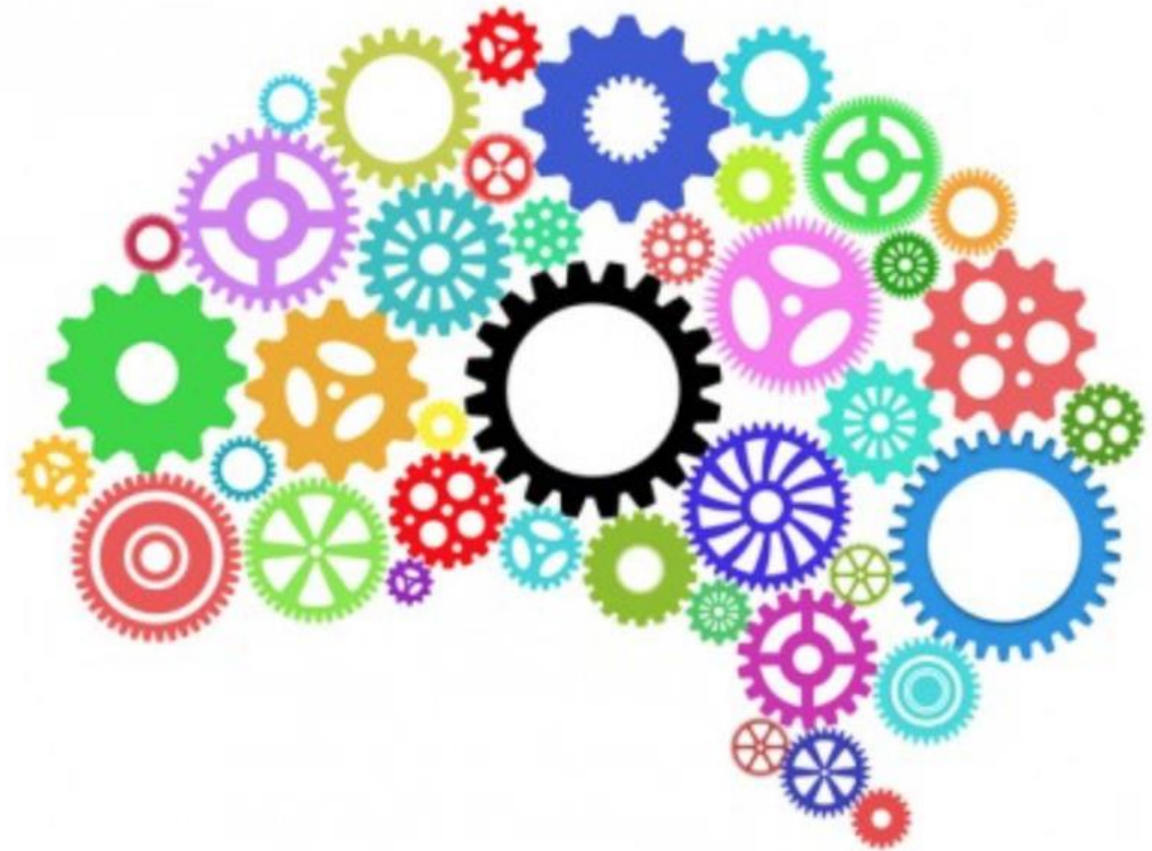
*Skolornas arbete med demokrati och värdegrund –
Skolinspektionens Kvalitetsgranskning Rapport 2012:9*

~~Tänk!~~

Tänk! Tänk om!

NORMKRITISKT PERSPEKTIV

- **Critique** inte criticism (eng) – kritik utvecklar!
- Handlar om att genom att tänka kritisk till hur normers makt styr oss för att bli medvetna om hur de påverkar vårt yrkesutövande
- Detta hjälper oss som yrkespersoner att *förstå* för att kunna *förändra* för att nå dit vi vill – *egentligen*. Detta genom **fler medvetna val**
- Målet är att möjliggöra alla människors **rätt att vara** de som de vill vara och **veta** det som finns att veta.

NORMKRITISKT FÖRHÅLLNINGSSÄTT

---

*Om du tänker som du alltid har tänkt,
då kommer du att göra som du alltid har gjort,
och då kommer det att bli som det alltid har varit*

A

B

C

D

E

F

SJÄLVREFLEKTION!

- **Vi är styrda** av vår normativa förförståelse, samhällets påverkan och vår egen position.
- När vi på olika sätt i vårt yrksutövande har **makt över andra** behöver vi **vara nyfikna på denna** för att **kunna utveckla och förändra!**

MISSTAGSMÖJLIGHETER

- **Våra misstag hjälper oss** att få syn på vår oreflekterade och omedvetna normförförståelse och hur denna påverkar vårt yrkesutövande (för det gör den)
- Att vara intresserad av och **ödmjuk inför allas våra misstag och där vi inte har koll** är en utgångspunkt för att kunna bli mer inkluderande och rättvisa i vårt yrkesutövande.

ATT FUNDERA ÖVER

- Hur påverkar de (norm)erfarenheter, som du gjort i ditt liv utifrån när du ”passat in i/passerat” eller ”varit utanför/markerats” ditt yrkesutövande?
- Vilka ser du och vilka missar du, vilka tar du för givet och vilka reagerar du på?
- Detta kommer du oftast inte på förrän det blir knas, förrän det blir obekvämt. Kris = utveckling!

NORMKREATIVA SÄTT ATT PRÖVA OCH TÄNKA

NORMKREATIVITET

- Normkritik är den **kritiska analysen** som synliggör normer och strukturer samt deras konsekvenser
- Normkreativitet (Settings) handlar om att **förändrade handlingar** utifrån analysen.

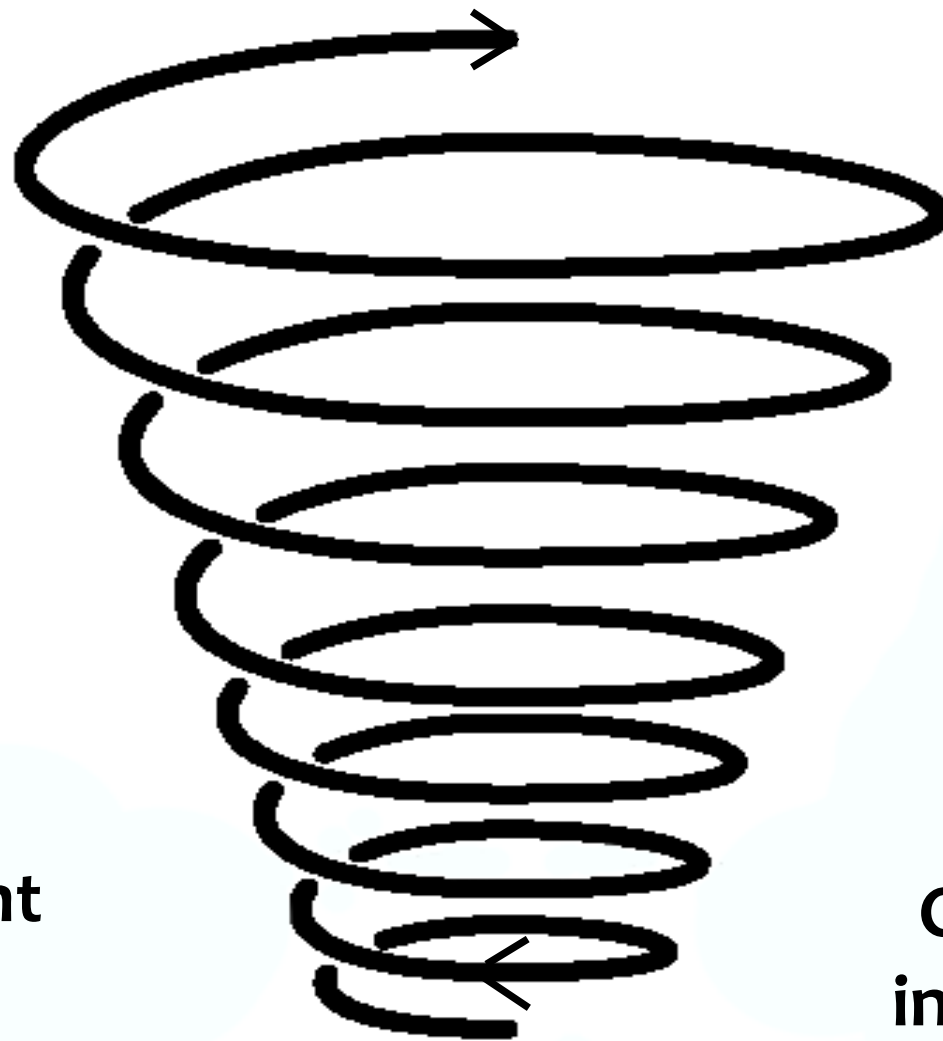

KOMPETENSSPIRALEN

Omedvetet
kompetent

Medvetet
inkompetent

Omedvetet
inkompetent

Medvetet
kompetent

Omedvetet
inkompetent

MAKRO OCH MIKROHANDLINGAR

- **Makrohandlingar:** Riktade satsningar som skapar ökad kunskap om normer i verksamheten och organisatoriska förändringar som utmanar dessa.
- **Inkluderande mikrohandlingar**
Små, vardagliga och inkluderande förskjutningar och val som utmanar normativa föreställningar och makt.

DIREKT OCH INDIREKT

- **Direkt**– Prata uttalat om normer och makt med för att synliggöra och bidra till kunskap. *Exempelvis genom olika övningar, utbildningar eller temaarbeten.*
- **Indirekt** – En egen (dold) plan om att skapa inkludering och bidra till en reflektion kring normer och deras makt.
Exempelvis genom övningar, upplägg, frågor där det finns en normkritisk tanke men där den inte uttalas, men påverkar.

AVSLUT

---

*Vi behöver förstå vad vi inte förstått för att
bättre kunna förstå och om det behövs –
förändra*

Björkman (2019)

EGENTLIGENET?

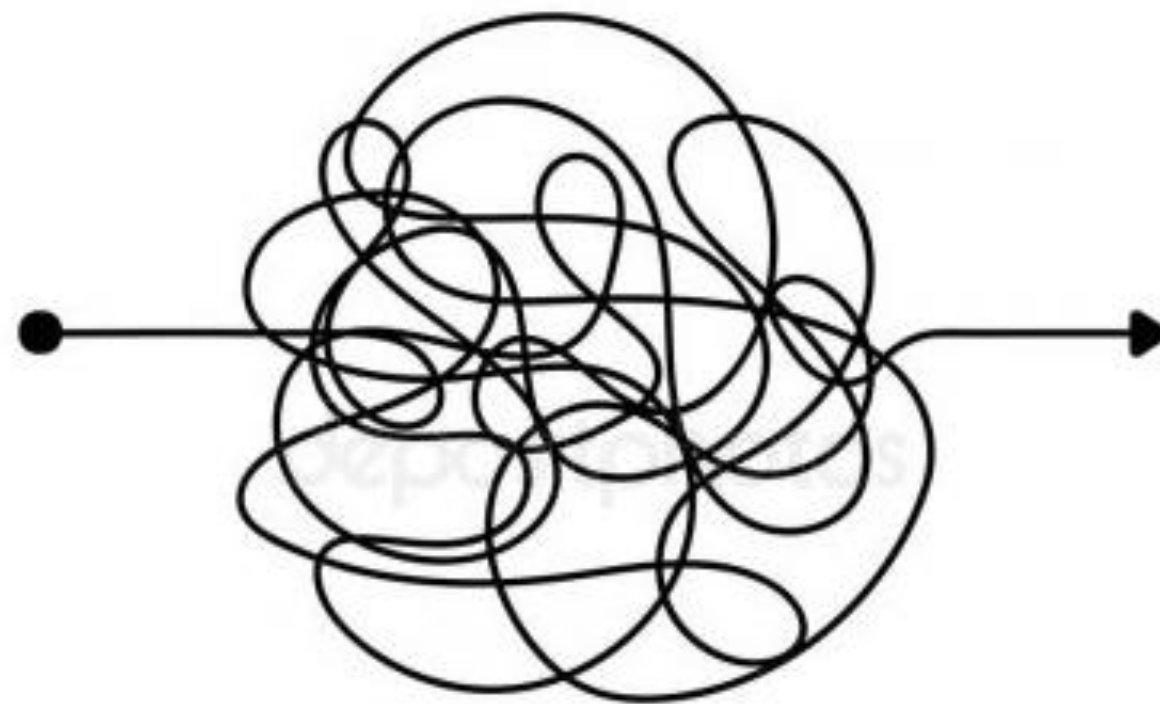
*Genom att hela tiden vara klar över vart jag **egentligen** vill leda gruppen, alltså mot en demokratisk, inkluderande och diversifierad pedagogisk situation, så kan jag ta ställning till om jag behöver ändra en instruktion, en övning, ett ord, en blick, en uppföljande fråga om jag inser att vi är på väg att hamna någon helt annanstans.*

Björkman (2019)

MOT EGENTLIGENET!

Egentligenet

TACK!

www.bjorkmanspedagogiska.se

